

4/11/1912: Η απελευθέρωση της Σιάτιστας Τα πολεμικά γεγονότα, οι άνθρωποι

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ-Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Ο **Σκεύος Ζερβός** γεννήθηκε στην Κάλυμνο το 1875. Ήταν διδάκτωρ της Ιατρικής, παγκόσμια γνωστός ως επιστήμονας και ως εθνικός αγωνιστής.

Στους Βαλκανικούς πολέμους υπηρέτησε εθελοντικά, ως λοχαγός διοικητής του 10^{ου} ορεινού χειρουργείου. Στη μάχη της 4^{ης} Νοεμβρίου μαζί με τους γιατρούς Μηνά Θεοδώρου, Σιατιστινό, Μαυροβίτη, Καστοριά, και Στρακαλή, φαρμακοποιό Σιάτιστας, πρόσφερε, στο κτίριο του Τραμπάντζιου Γυμνασίου, ιατρική βοήθεια στους τραυματισμένους.

Τεράστια υπήρξε η συνεισφορά του στην αναζήτηση των εθνικών κληροδοτημάτων και δωρεών. Το 1923 ως πληρεξούσιος (βουλευτής) Αθηνών και Πειραιώς στην Δ' Εθνοσυνέλευση και πρόεδρος του Εκπαιδευτικού της Τμήματος ανέλαβε την καταγραφή των Εθνικών Κληροδοτημάτων και Δωρεών, το ύψος της αξίας των οποίων παρέμενε άγνωστο μέχρι τότε..... Στην εισηγητική έκθεσή του προς την Εθνοσυνέλευση γράφει: «...τα κληροδοτήματα είναι η ευγενεστέρα έκφρασις της Ελληνικής ψυχής και η ευγλωττοτέρα σελίς της Ιστορίας του Έθνους». Η περιουσία που βγήκε στο φως από αυτά υπολογίστηκε πρόχειρα στα 5 δισεκατομμύρια χρυσές δραχμές(!) και από αυτήν λειτούργησε η Ακαδημία Αθηνών, κτίστηκε το νοσοκομείο Ερυθρός Σταυρός, η Σιβιτανίδειος Σχολή Τεχνών και Επαγγελμάτων, η Στρατιωτική Δέσχη Αθηνών, ναυπηγήθηκε το οπλιταγωγό «Άρης» και πραγματοποιήθηκε πλήθος ακόμη έργων. Η Εθνοσυνέλευση παμψηφεί του απένειμε τον τίτλο του «Εθνικού Ευεργέτη».

Αξιίζει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι ο Ζερβός υπήρξε ένας από τους εμπνευστές της δημιουργίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, την ανάγκη ίδρυσης του οποίου υποστήριξε θερμά παρά το πλήθος των αντιδράσεων, ιδίως εκπροσώπων του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πέθανε στην Αθήνα το 1966. (1)

«Ο **Μηνάς Θεοδώρου** ήταν γιατρός και Δήμαρχος Σιάτιστας την εποχή της απελευθέρωσής μας, το 1912. Γεννήθηκε στη Σιάτιστα το 1880, άκουσε τα εγκύκλια μαθήματα και τα γυμνασιακά, κατόπιν ακολούθησε τα

μαθήματα της Ιατρικής στο Εθνικό Πανεπιστήμιο και, για να πάρει τελειότερη κατάρτιση, μετέβη στους Παρισίους.

Ο Μηνάς Θεοδώρου, αφού επέστρεψε από τη Γαλλία, μετέβη στην Κωνσταντινούπολη, ίνα (για να) αναγνωρισθεί ως ιατρός και <να> λάβει την άδεια της τουρκικής Κυβερνήσεως, όπως (για να) εξασκεί στην Τουρκία ελεύθερα το ιατρικό επάγγελμα. Ύστερα από τη λήψη της αδείας, ήρθε στη Σιάτιστα και εξασκούσε με υποδειγματικό ζήλο το επιστημονικό έργο μέχρι του θανάτου του, αλλά και πολλαχώς και πολυτρόπως ωφελούσε τη γενέτειρά του, καθόσον ενωρίς απόκτησε σ' αυτήν επίζηλο θέση κοινωνική και με διάφορα αξιώματα τιμήθηκε.

Εκλέγονταν τακτικά έφορος των σχολείων, έγινε ισόβιος επίτροπος του Τραμπαντζείου Γυμνασίου και κατά την απελευθέρωσή μας Δήμαρχος της Κοινότητας, οπότε η οικία του είχε μεταβληθεί σε τόπο διαμονής αξιωματικών, οπλαρχηγών και οπλιτών. Η δραστηριότητα που είχε επιδείξει τότε θα μείνει αλησμόνητη. Ευρίσκετο σε παντοτεινή κίνηση νύχτα και ημέρα.... Στο κτίριο του Τραμπαντζείου Γυμνασίου πρόσφερε ιατρική βοήθεια στους τραυματισμένους της μάχης της 4ης Νοεμβρίου 1912 μαζί με το λοχαγό γιατρό Σκεύο Ζερβό και τους γιατρούς Μαυροβίτη, Καστοριά, και Στρακαλή, φαρμακοποιό Σιάτιστας.... ..

Υποβάλλονταν, όμως, σε υπερβολική κόπωση και ....οι κόποι αυτοί, οι πέραν των ορίων των σωματικών δυνάμεών του, εκλόμισαν την υγείαν του και προξένησαν κατά το 1941 το μοιραίον στας Αθήνας ..» (2)

Ο Γεώργιος Καπιτσίνης, ήταν αξιωματικός, αρχηγός κρητικών εθελοντικών σωμάτων στον Βαλκανικό πόλεμο. Έπεσε ηρωικά στη μάχη της Σιάτιστας, 4/11/1912. Καταγόταν από εύπορη οικογένεια της Μονεμβασιάς. Απόφοιτος της Σχολής Ευελπίδων, τάξη του 1893.

Ιδιοψυία στα Μαθηματικά, πήρε μέρος στον άτυχο πόλεμο του 1897, τραυματίστηκε στη μάχη του Βελεστίνου, αργότερα, για ιδιωτικούς λόγους, παραιτήθηκε από το στρατό, πήγε στην Αμερική όπου: ...διαμένων εν Σικάγω, ένθα εν τω ομωνύμω Πανεπιστημίω ηκολούθησε πολιτικός επιστήμας.....μετέβη εις Σαν Διέγο της Καλλιφορνίας, όπου εσπούδασεν αεροπόρος σκοπών να επανέλθω εις Ελλάδα και εις τας τάξεις του στρατού με τα νέα εφοδιά του. ....Ταχύς και αεικίνητος ως ήτο έτρεξε γοργός εκ των ακτών του Ειρηνικού εις το πρώτο σάλπισμα του πολέμου, ανυπομονών να προσφέρη εαυτόν ως την πρώτην σπονδήν του ξενητευμένου Ελληνισμού της Αμερικής εις τον βωμόν της πατρίδος. ....(3)

Ο Φίλιππος Ζυγούρης στα **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής** σημειώνει: «...Επεσεν ο γενναίος

αρχηγός Καπετίνης, ο οποίος είχε καταλάβει με το σώμα των νέων Κρητών το Καστράκι. Ο με εξαιρετικά προσόντα στολισμένος αυτός αξιωματικός, ενώ ορμούσε με το περίστροφο στο χέρι εναντίον του εχθρού και έδιδε θάρρος και παράδειγμα αφθάστου ηρωισμού στους οπλίτας του, δέχτηκε σφαίρα εχθρική στο μέτωπο και έπεσεν ένδοξα....».
(3)

Ο Κατεχάκης Γεώργιος ήταν στρατιωτικός και πολιτικός. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης. Αποφοίτησε από τη Σχολή Ευελπίδων το 1902. Πήρε μέρος στον Μακεδονικό αγώνα με το ψευδώνυμο Καπετάν Ρούβας. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς αγώνες ως γενικός αρχηγός των εθελοντικών σωμάτων Μακεδονίας και στη μάχη της Σιάτιστας, 4/11/1912, ως λοχαγός, γενικός αρχηγός των εθελοντικών σωμάτων.

Πήρε ενεργό μέρος στην πολιτική ζωή της εποχής του. Εκλέχτηκε πληρεξούσιος και γερουσιαστής Ηρακλείου.

Διετέλεσε Υπουργός Στρατιωτικών.

Δώρισε το σύνολο της περιουσίας του για την ανέγερση διδασκαλείου της Πόμπιας, χωριού του νομού Ηρακλείου. (4)

Ο Κλαδάς Νικόλαος ήταν αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού, «... αξιωματικός με μόρφωση σπανίαν και εξέχουσαν στρατιωτικήν ικανότητα...» σημειώνει ο Φ. Ζυγούρης.

Στη μάχη της 4ης Νοεμβρίου 1912 ήταν λοχαγός διοικητής της πυροβολαρχίας.

Τα έτη 1917 και 1920-1921 είχε το βαθμό του αντισυνταγματάρχη και ήταν διοικητής της Σχολής Ευελπίδων.

Στη Μικρασιατική Εκστρατεία ήταν συνταγματάρχης διοικητής της 11ης Μεραρχίας.

Το 1926 στο Λεύκωμα του Συλλόγου Σιατιστέων Μπούφαλο-Ν. Υόρκης Ην. Πολιτειών του έτους 1926* ο Νικόλαος Κλαδάς έγραψε για τη μάχη της 4/11/1912:

«Οι Σιατιστείς δεν προσήλθον εις την μάχην ως ερασιτέχναι, θεώμενοι εκ του μακρόθεν τα γινόμενα• οι Σιατιστείς προσήλθον και κατετάχθησαν ως πραγματικοί μαχηταί υπό τας διαταγάς του λοχαγού Κατεχάκη Γεωργίου, Διοικητού των Κρητικών Σωμάτων. Απόδειξις δε της ενεργού συμμετοχής των είναι ότι έχυσαν το τίμιόν των αίμα ανά τας ορεινάς φάραγγας και τας δυσπροσίτους κορυφάς του πεδίου της μάχης της Σιατίστης κατά την 4ην Νοεμβρίου 1912. Ο Ηρακλής Ι. Γκιουλέκας, ο θαρραλέος νεανίας, ο τραυματισθείς σοβαρώς υπό βολίδος κατά τον καρπόν της δεξιάς χειρός, ου τραυματισμού ένεκα παρέστη επιτακτική

ανάγκη ακρωτηριασμού ολόκληρου του βραχίονος. Ο Αθανάσιος Χατζηζήσης βληθείς δια θραύσματος οβίδος και αποθανών μετά μακράν άκαρπον νοσηλείαν, ο Γεώργιος Τσίπου (Πατσιαδάς) φονευθείς επί τόπου υπό οβίδος, ο Λάζαρος Κατσανίκου, πληγωθείς εις την χείρα ελαφρώς, αποτελούσιν αυταπόδεικτα δείγματα του τι προσέφεραν οι Σιατιστείς κατά την μάχην ταύτην ».(5)

Το όνομά του ηρωικού δημοσιογράφου **Γεωργίου Χατζηγιαννάκογλου**, εθελοντή του απελευθερωτικού πολέμου του 1912-1913, είναι χαραγμένο στο Ηρώο της πόλης μας.

Στην εφημερίδα **ΕΜΠΡΟΣ** στο φύλλο της 1/10/1915 είναι δημοσιευμένο ένα άρθρο της Ξανθίππης Ι. Καλοστύπη με τίτλο «Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΟΥ και υπότιτλο ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ της ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ, αφιερούται εις την σκιάν του Γεωργίου Χατζηγιαννάκογλου».

Είναι ένα συγκινητικό κι αποκαλυπτικό άρθρο. Όχι μόνο περιγράφει τη Σιάτιστα της 4^{ης} Νοεμβρίου 1912, τη μάχη και τους πολεμιστές, αλλά μας αποκαλύπτει τον Γεώργιο Χατζηγιαννάκογλου ένα νεαρό, ξανθό, ενθουσιώδη διοπτροφόρο δημοσιογράφο, που κατετάγη εθελοντής στον πόλεμο του 12 κάνοντας πράξη τη δημοσιογραφική ρητορική για την απελευθέρωση των υπόδουλων αδελφών του.

Άφησε στα χέρια του Θεού στην Αθήνα τη μονάκριβη αδελφή του και ακολουθώντας τα ιδανικά του κατετάγη εθελοντής. Ήταν γραφτό του να σκοτωθεί, για να ελευθερωθούμε εμείς!

Με πρόταση του τότε Γυμνασιάρχη Ι. Παπία ένας δρόμος πήρε το όνομα του αγνού εθελοντή.

Για το ψυχικό του μεγαλείο μιλούν τα λόγια του σε συναδέλφους του στρατιώτες: «...Όχι αντεκδικήσεις, έλεγεν ο γλυκύς και άκακος ως αρνίον νεανίας με την παιδικήν του καρδίαν, αποτροπιαζομένην τας ανωφελείς ωμότητας. Τι ωφελούν αι σκληραί αντεκδικήσεις εναντίον αόπλων και ανυπερασπίστων πληθυσμών, εναντίον έτι αντιπάλου καταστάντος ανισχύρου;..Άφετε τα αποτρόπαια αυτά μέσα εις τους αιμοχαρείς εχθρούς μας, οι Έλληνες οφείλουν να είναι ανώτεροι των ταπεινών και βαρβάρων αυτών πράξεων!...».

Αναφερθήκαμε στο πιο προβεβλημένα πρόσωπα της μάχης της Σιατίστας, θα κλείσουμε όμως το αφιέρωμα στα 100χρονα από την απελευθέρωση της Σιάτιστας με την περιγραφή της συμπεριφοράς των σιατιστινών της εποχής εκείνης, των ανώνυμων συμπατριωτών μας που τίμησαν τους ελευθερωτές τους απλά, ζεστά, ανθρώπινα και κατέκτησαν

τις καρδιές τους. Η περιγραφή από την Ξανθίππη Καλοσύπη γίνεται στο ίδιο άρθρο της αφιέρωμα στο Γεώργιο Χατζηγιαννάκογλου:

«.....*Ἦδη, ολόκληρος ἡ πόλις, ὅλαι αὶ οἰκίαι μεγάλαι καὶ μικραὶ φιλοξενούν με τὴν αὐτὴν θερμὴν ἐγκαρδιότητα, με τὴν αὐτὴν ἀπερίγραπτον προθυμίαν στρατὸν ἐλληνικὸν ἀνερχόμενον εἰς πέντε χιλιάδας περίπου καὶ εἶνε μίᾳ διαρκῆς εορτὴ τῆς ἐλευθερίας.....*

πανήγυρις εἰς τὴν μικρὰν μακεδονικὴν πόλιν, ἣτις εορτάζει τὴν ἱερωτέραν τῶν εορτῶν, τὴν εορτὴν τῆς ἐλευθερίας.

.....

Καὶ ἡ μικρὰ πόλις πανηγυρίζει τὴν εἴσοδον τῶν ἐλευθερωτῶν τῆς, ἀλλ' ἡ ἀπειλητικὴ τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ σκιά ἀπλοῦται ἐτι πέριξ ἀόρατος, πληρὴ καταθλιπτικῆς, πνιγηρᾶ..

Καὶ αἴφνης, εἶναι ἡ Κυριακὴ τῆς 4^{ης} Νοεμβρίου, ἡ ἐπομένη τῆς εἰσόδου τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, περὶ τὴν 1^{ην} μ.μ. ἐνῶ οἱ ἄνδρες εἰσιμαζόνται νὰ γευματίσωσι καθ' ομίλους, διάτορον σάλπισμα ἀντηχεῖ καλοῦν εἰς σὺναξιν καὶ ἡ τρομερὰ κραυγὴ μεταδίδεται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, προξενήσαν πανικὸν κατ' ἀρχὰς μεταξύ τῶν κατοίκων, οἵτινες ὁμως ταχέως ἀναθαρροῦσιν, ὁ ἐχθρὸς προελαύνει ἐκ δυσμῶν ἐναντίον τῆς πόλεως! Οἱ ἄνδρες χύνονται εἰς τὰ ὅπλα τῶν .....

Ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη τὰ τηλεβόλα νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ λόφου τοῦ προασπίζοντος ἀπὸ δυσμῶν τὴν πόλιν. Τίς θὰ τὰ ἀναβιβάσῃ ἐκεῖ ἐπάνω ἐγκαίρως πρὶν ὁ ἐχθρὸς καταφθάσῃ; Ἐμπρὸς παιδιὰ! Ὅλοι εἰς τὰ τηλεβόλα, ἐμπρός! Ἀς προλάβωμεν τὸν κίνδυνον!

Καὶ τότε βλέπει τίς τὸ ἐπιβλητικὸν αὐτὸ καὶ συγκινητικὸν ἐν ταυτῷ θέαμα στρατιῶται, πολῖται, νέοι καὶ γέροντες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι προσέρχονται ἀρωγοὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ διαπύρου ζήλου, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐξαισίας ὁρμῆς, ὅλοι ὠθοῦν ταυτοχρόνως τὰ βαρᾶ πυροβόλα ἐπὶ τῶν ἀνηφορικῶν καὶ δια λίθων κατεσπαρμένων ἀνωμάτων ὁδῶν, ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ κάτω μέρους τῆς πόλεως πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀπὸ τούτου πρὸς τὸ βραχώδες ὕψωμα καὶ ἰδοὺ ἐν διαστήματι εἴκοσι μόνον λεπτῶν τῆς ὥρας κατόπιν θαύματος ἀγώνων τὰ τηλεβόλα εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἔτοιμα νὰ προασπίσωσι τὴν γενναίαν μακεδονικὴν πόλιν».(6)

Βιβλιογραφία-πηγές:

(1) Σκεῦος Ζερβός:

- Εκδοτικῆς Ἀθηνῶν, Παγκόσμιο **Βιογραφικὸ Λεξικὸ** (τομ. 4, σ. 11)
- Α. Κοντάκος καὶ Α. Κουντούρης, «**Σκεῦος Ζερβός θὰ πει Δωδεκάνησος καὶ Δωδεκάνησος θὰ πει Σκεῦος Ζερβός**»: Πανεπιστήμια-κή καὶ Ἐνωτικὴ Δράση τοῦ Σκεῦου Ζερβού. Διαδίκτυο:

http://www.elemedu.upatras.gr/eriande/synedria/synedrio4/praktika1/kontakos_kountouris.htm

(2) Μηνάς Θεοδώρου

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. Έκδοση. Σιάτιστα 2010.

(3) Καπιτσίνης Γεώργιος

- Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. Έκδοση. Σιάτιστα 2010.
- Τόζης Γιάννης Αργυρίου, **Αόρατες αναλαμπές**, εκ του τυπογραφείου Χ. Σταματάκη και Σίας, εν Νέα Υόρκη 1918.

(4) Κατεχάκης Γεώργιος

- Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, εκδοτικής Αθηνών.

(5) Κλαδάς Νικόλαος

- *Κλαδά Νικ., στρατηγού, άρθρο του με τίτλο **Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ**, αναδημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, φύλλο 652 της 4/11/1962.
- Στρακαλής Μιλτιάδης, **50 έτη Ελευθερίας**, έκδοση του Δήμου Σιάτιστας, Τύποις Τσιρώνη, Αθήναι 1962.
- Επίσημη ιστοσελίδα Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων.

(6) Χατζηγιαννάκογλου Γεώργιος

- Κελαϊδής Σταύρος, **Εθελοντικά Σώματα Κρητών εν Μακεδονία**, ήτοι Δράσις αυτών κατά τον Βαλκανοτουρκικόν πόλεμον. Εκ του τυπογραφείου Αλεξ. Βιτσικουνάκη, εν Αθήναις 1913.
- Καλοστύπη Ξανθίππη **Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΟΥ**, Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, φύλλο της 1/10/1915.

Πίνακας δημοσιευμάτων